

Världens bästa veckotidning

VECKOTIDNINGEN Observer, nu sedan många år en av Englands och världens bästa tidningar, syntes i början av 1900-talet efter ett långt liv (startad 1791) närma sig förgängelsen. Den var respektabel och hade några högt ansedda män bland medarbetarna, men den såldes inte, och dess politiska inflytande, en gång betydande, var ringa. År 1905, då upplagan var nere i 5 000, köptes tidningen av Alfred Harmsworth, den blivande lord Northcliffe, i färd med att erövra de domäner som gav honom titeln tidningskung. Från början av 1908 anställdes J L Garvin som tidningens chefredaktör. Garvin, 40 år gammal, stod utanför den engelska hierarkin, "the establishment". Han var son till en arbetare och hade aldrig legat vid universitet, han var irländare och hade varit irländsk nationalist, men på en rad tidningsposter hade han visat sin energi, sin stridbara konservatism och sin förmåga av drastiska och aggressiva formuleringar. På kort tid gav Garvin nytt liv åt den gamla tidningen, främst genom sina egna skrivelser. År 1910 var upplagan över 55 000, år 1911 över 60 000; man noterar i siffrorna att Crippens häkning i juli 1910 höjde denna högstående publikations upplaga med 20 000 exemplar, en varning för den stundom skymtande föreställningen att highbrows inte bryr sig om mord och hor. Den stora årliga förlusten hade ersatts av en måttlig vinst. Framför allt: tidningen hade politiskt ryckt fram i första planet, betraktad och angripen som den engelska högerns största idégivare.

För några år sedan beslöt ledningen av den stiftelse som sedan 1945 äger tidningen att låta utarbeta en skildring av denna genombrottsperiod, från Garvins tillträde till världskrigets utbrott. Uppdraget anförtröddes åt en amerikansk forskare, Alfred M Gollin, som fick full självständighet och tillgång till alla papper. Resultatet, *The Observer and J L Garvin 1908-1914* med undertiteln "A study in a great editorship" (Oxford University Press, 45 shillings), har blivit ett av tidningsforskningens storverk, ett

Herbert Tingsten skriver i denna artikel med utgångspunkt från ett nyutkommet arbete om ett kapitel i den engelska veckotidningen *Observers* historia — tiden under dess mest berömda redaktör, J L Garvin (bilden).

mönster av öppenhet, kunskap och analys. Den utmärkta sista delen av Times historia när inte högre i fri och intelligent prövning och bedömning.

Avtalsmässigt hade Garvin rätt att leda tidningens politik under den tid av fem år för vilken han anställdes, men begränsningarna av hans frihet var högst väsentliga. Northcliffe kunde inlägga veto mot varje artikel och upptagande av varje fråga, och enligt de något stridiga uppgifterna i boken kunde han också kräva att en fråga togs upp och behandlades från viss synpunkt. Även om förhållandet mellan ägare och redaktör var något oklart, fanns förutsättningar för en ägardiktatur av samma art som Northcliffe utövade eller sökte utöva i andra tidningar, såsom i Daily Mail och senare i Times.

Emot Garvin tycks Northcliffe aldrig ha använt dessa metoder. Hans återhållsamhet berodde sannolikt på flera orsaker: han hade aktning och vänskap för den lysande skribenten Garvin, Observer gick bra, ägaren och redaktören var under flera år i stort sett av samma mening. Det fanns dock i Garvins uppträdande mot

Herbert
Tingsten

Northcliffe ett subalternt drag — bland annat kallade han som andra Northcliffereaktörer ägaren "chefen" — och ibland påverkades utan tvivel *Observers* politik av maningarna från tidningskungen.

Då brytningen kom 1911 var emellertid Garvins uppträdande från tidningsmoralisk synpunkt mönstergillt (från kontraktssynpunkt mera tvivelaktigt). Det gällde tullpolitiska frågor i samband med det tilltänkta handelsavtalet mellan USA och Kanada. Northcliffe framförde genom Daily Mail åsikter som Garvin i *Observer* kritiserade. Northcliffes reaktion var energisk, men konstigt nog inte diktatorisk. "Antingen ger du dig i väg eller också gör jag det", telegraferade han till Garvin. Under den följande brevväxlingen förklarade Garvin att han inte kunde ge vika, han ville "leva och dö i detta yrke som en hederlig man"; möjligen kunde han signera sina artiklar för att deras karaktär av personliga meningsyttringar skulle understrykas, men "jag kan inte vara tyst och jag vill inte ljuga". Den förvånande konsekvensen var att Northcliffe efter några morgningar "gav sig i väg". Han sålde *Observer* till familjen Astor, som visserligen ibland sökte påverka Garvins politik, men aldrig anlade några diktatorsfasoner. I engelsk press, där ägarna ofta behandlar chefredaktörerna som hejdukar, är fallet ovanligt, om inte enastående — det är också märkvärdigt som bevis på att Northcliffe åtminstone vid denna tid hade förmåga av självkritik och behärskning.

Garvins politiska inflytande omvittnas i många uttalanden och artiklar av anhängare och motståndare. "Under de senaste tolv månaderna har engelsk politik dominerats av en enda man, okänd för nio av tio inom väljarkåren... Han har, ensam och utan hjälp, dikterat ett av de stora brittiska partiernas politik... Hans namn är Garvin, redaktör för *Observer*", skrev William T Stead i en amerikansk tidning 1911, och han betecknade Garvin som "den nye Disraeli". Från samma tid kommer John Redmonds uttalande om att Garvins "inflytande inom det unionistiska partiet var större än någon journalist förut haft".

Detta inflytande berodde till stor del på att Garvin var en sakligt kunnig och stilistiskt överlägsen skribent. Till bristerna i Gollins bok hör att Garvins artiklar inte blir så utförligt citerade att läsaren får en bild av kraften och skärpan i hans skrivning. För den som läst Garvins biografi över sin hjälte Joseph Chamberlain är saken klar; denna bok är i mycket diskutabel, men som litterär prestation hör den till toppklassen.

Men Garvin var också en skicklig politisk bedömare och taktiker. Han stod tidvis några konservativa ledare nära — särskilt Balfour och Austen Chamberlain

— fick genom dem reda på partiets planer och kunde framträda som inspiratör, även då han snarast var inspirerad av andra. Han kunde också genom sina artiklar och sina politiska förbindelser vara verklig inspiratör, ibland med den nypa av utpressningsmetod som hör till politikens villkor. Det är därför inte för mycket att kalla honom en av konservatismens främsta idégivare omkring 1910. Då Bonar Law blev partiledare begränsades Garvins inflytande inom de inre kretsarna, även om han som förkunnare och propagandist bevarade sin ställning.

Garvin var brittisk nationalist och imperialist, anhängare av en tullunion enligt Chamberlains linjer, efter sina ungdomliga förviljelser ovillkorligt mot självstyrelse för Irland. Han var i dessa punkter representativ för högern, eller i varje fall en stor falang inom högern. Han skilde sig från sitt parti genom sin ivriga socialreformism; sålunda stödde han Lloyd Georges planer på socialförsäkring och förordade tidigt den allians mellan Lloyd George och högerledarna som kom till stånd några år senare, under krigets tryck.

Att följa Garvins kampanjer vore att följa engelsk politik under sex år. Blott några exempel. Garvins första stora kampanj, i hemligt samarbete med amiral Fisher, var för upprustning av flottan. Under striderna kring budgeten och parlamentsreformen 1909—1911 hörde han snarast till extremisterna och eggade lorderna att försvara sin position till det yttersta, men han tog också i sin kanske mest berömda artikel initiativet till förhandlingarna mellan de stora partierna efter Edvard VII:s död. I den irländska

frågan hörde han till de värsta hetsarna och anbefalldes högern total obstruktion mot eller rikstigare totalt sabotage av självstyrelseförslaget. Sannolikt bidrog han till partistridens skärpning liksom till det konservativa partiets omdaning.

Det finns inte skäl att prisa hans insatser som värdefulla ur vår tids synvinkel. Men hans självständighet, hans mod och hans passion gör honom till en stor publicistisk karaktär.